

รายการ หนึ่งสัปดาห์กับวุฒิสภา
เรื่อง การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในคดีอาญา
โดย นางสาวอริยพร โพธิ์ใส นิตกรกลุ่มงานพัฒนากฎหมาย
สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล เป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้การรับรองและคุ้มครองไว้ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๒ ได้บัญญัติหลักการรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่อย่างไรก็ดี หากปรากฏข้อเท็จจริงในภายหลังว่าได้มีการจับกุมและคุมขังบุคคลใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลใดแล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๒ วรรคห้า ได้กำหนดตัวบุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำอันเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นได้ โดยกำหนดให้ ผู้เสียหาย พนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ และเงื่อนไข ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ทั้งนี้เพื่อให้หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการออกหมายจับผู้กระทำความผิด ไปจนถึงขั้นตอนการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งอาจจะมีการควบคุมตัวไว้ในเรือนจำ หรือทัณฑสถานแห่งใดก็ได้ รวมทั้งวิธีการเยียวยาหรือการแก้ไข ปัญหาในกรณีที่มีการอ้างว่ามีการจับกุมหรือคุมขังบุคคลใดในคดีอาญาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๐ ได้บัญญัติให้บุคคลดังต่อไปนี้ มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวบุคคลที่ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา โดยบัญญัติว่า เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใด โดยมิชอบด้วยกฎหมาย บุคคลเหล่านี้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อย คือ

- (๑) ผู้ถูกคุมขังเอง
- (๒) พนักงานอัยการ
- (๓) พนักงานสอบสวน
- (๔) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือทัณฑสถาน
- (๕) สามี ภริยา หรือญาติของผู้นั้น หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง

เมื่อศาลได้รับคำร้องขอให้ปล่อยดังกล่าวแล้ว ศาลจะต้องดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียว โดยด่วน และหากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาล โดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นเป็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

ตัวอย่างของกรณีที่มีการจับและคุมขังผิดตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกรณีศาลจังหวัดแห่งหนึ่งได้มีคำสั่งให้เพิกถอนหมายขังและปล่อยตัว นายแดง (นามสมมติ) ที่ถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมในคดียาเสพติด และถูกนำตัวไปคุมขังยังทัณฑสถานบำบัดพิเศษ กลาง ทั้งนี้ เนื่องจากมาจากการได้มีการจับผิดตัว ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่านายแดง (นามสมมติ) ที่ถูกจับกุม และคุมขังยังทัณฑสถานนั้นไม่ใช่ผู้ต้องหาที่กระทำความผิดในคดียาเสพติดเป็นเพียงบุคคลที่มีชื่อ และนามสกุลเช่นเดียวกับผู้ต้องหาที่กระทำความผิดตัวจริง ซึ่งเรื่องนี้ศาลยุติธรรม ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาลเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ของประชาชน ซึ่งเป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ

โดยภริยาของนายแดง ได้ยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ขอให้ปล่อยตัวสามี ซึ่งมี อาชีพรับจ้างเลี้ยงหมู ที่เกิดจากการจับกุมและคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากนายแดง มิใช่ผู้กระทำความผิดฐานมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย จึงน่าเชื่อว่าจะเป็น การจับผิด ตัว ศาลจึงได้มีคำสั่งให้ไต่สวนคำร้องขอให้ปล่อยตามมาตรา ๙๐ แห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาโดยด่วน และเมื่อภริยาของนายแดง ได้เดินทางมาศาล ศาลก็ได้ทำการ ไต่สวนพยานผู้ร้องรวม ๕ ปาก รวมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดที่มีการจับกุมผู้ต้องหาที่ถูกเจ้าหน้าที่ ตำรวจล่อซื้อและจับกุมได้พร้อมเมทแอมเฟตามีน จำนวน ๒,๐๐๐ เม็ด ที่ให้การว่า ได้ร่วมกับนายแดง ซึ่งมีอาชีพรับจ้างขับรถทัวร์ ได้ร่วมกันค้ายาเสพติด และเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เคย เห็นหน้าคนร้ายได้ยืนยันว่านายแดง (นามสมมติ) ผู้ต้องหาที่จับกุมนั้น ไม่ใช่ นายแดง ผู้ต้องหา ที่ร่วมกระทำความผิด ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้ว่าเป็นการจับกุมและคุมขังโดยมิชอบด้วย กฎหมาย ศาลจึงมีคำสั่งให้เพิกถอนหมายขัง และให้ออกหมายปล่อยตัวนายแดง (นามสมมติ) ไปตามคำร้องขอของภริยาในวันเดียวกันนั่นเอง

เห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมนั้น ได้ให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชน ผู้บริสุทธิ์ที่ได้รับความเสียหายจากข้อผิดพลาดบกพร่องดังกล่าว เมื่อได้ความว่าผู้ถูกคุมขังนั้น ไม่ใช่ผู้กระทำความผิดก็ต้องปล่อยตัวไป ดังนั้น การจับกุมหรือคุมขังบุคคลใดจึงต้องกระทำ ด้วยความระมัดระวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย ดังเช่น ในกรณีของนายแดง (นามสมมติ) ที่ถือได้ว่าได้รับผลกระทบโดยตรงจากการถูกลิดรอนสิทธิและ เสรีภาพในชีวิตและร่างกายตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองคุ้มครองไว้ กฎหมายจึงต้องมี มาตรการที่จะคุ้มครองเมื่อมีการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายเกิดขึ้น ซึ่งศาลมีอำนาจที่จะทำ การไต่สวนหาความจริงว่ามีการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายเกิดขึ้นจริงหรือไม่ หากได้ความจริง ศาลจะต้องมีคำสั่งให้ปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังนั้นทันที ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และเพื่อป้องกันการลงโทษจำเลยผิดตัว

อนึ่ง หากท่านใดประสงค์ที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ บุคคลในคดีอาญา เพิ่มเติม สามารถโทรศัพท์สอบถามได้ที่ศูนย์ข้อมูลด้านกฎหมายและหน่วย ประสานงานวุฒิสภา โทร ๐ ๒๒๔๔ ๑๕๖๕